

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת ואתחנן תש"פ לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קע"ג

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיכתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

ונראה דאיתא בגמרא (ברכות לב.) דרש רבי שמלאי, לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל, מנלן ממשה, דכתיב ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור, אתה החילת להראות את עבדך וגו', וכתיב בתריה אעברה נא ואראה ע"כ. ומטעם זה מקדימין פסוקי דזמרה בתפלת שחרית, ובתפלת י"ח מתחילין בשלש ראשונות שהם שבחו של מקום, ואחר כך שואלין צרכיו. וכמו כן בתפלת סליחות, מקדימין מתחלה פסוקי שבחו של מקום, והכל מטעם דלעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל.

וביאורו הוא, בהקדם מה דאיתא בגמרא (ראש השנה יח.) היה רבי מאיר אומר שנים שעולין למטה וחולין שוה, וכן שנים שעולים לגרדום [בית וועד שדנין בו נפשות להריגה] ודינם שוה [שניהם נתפסו על דבר אחד], זה ירד וזה לא ירד [מן המטה], זה נצול וזה לא נצול [מן הוועד], מפני מה זה ירד וזה לא ירד זה נצול וזה לא נצול. זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה. ומפני מה זה התפלל ונענה וזה לא נענה. זה שהתפלל תפלה שלימה [נתכוין] נענה, וזה שלא התפלל תפלה שלימה לא נענה ע"כ. ובספר גן רוה בשם ספר אהל מועד כתוב לבאר בזה הכתוב בפרשתנו (ד-כט) ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, דפתח הכתוב בלשון רבים 'ובקשתם', וסיים בלשון יחיד 'ומצאת'. אך האמת הוא כי יתכן ששני בני

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור (ג-כג). במדרש (דב"ר ב-ו) מהו לאמור, אמר רבי עזריה לאמור לדורות שיהיו מתפללין בשעת הצרה, שהרי משה אף על פי שנאמר לו (דברים ג-כז) לא תעבור את הירדן הזה, התחיל ואתחנן ע"כ. ויש להבין הלא תפלה בעת צרה היא מצוה דאורייתא לכולי עלמא כמבואר בהשגות הרמב"ן על ספר המצות להרמב"ם (מצות עשה ה), ולא יזוה צורך נאמר כאן לאמור לדורות שיהיו מתפללין בעת צרה. ועוד הא כמה צרות היו לישראל במדבר, ומשה התפלל עליהם, ולמה לא נאמר שם לאמור לדורות.

ובפשטות נראה כי שאר התפלות של משה במדבר היו לצורך רבים, וגדול כח הציבור שיתקבל תפלתם (ראש השנה יח.), מה שאין כן כאן היה לצורך יחיד. ולא עוד אלא שכאן כבר נגזרה הגזירה בשבועה, שאמר ה' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ-יב), וברש"י לכן לשון שבועה ע"כ. ולימד אותם שאף על פי כן לא יתייאשו, להרבות תחנה ובקשה לבטל הגזירה. אמנם אכתי תקשה, הא משה לא נענה בתפלה זו, ולמה רימוז להם להתפלל בעת צרה, כאשר אנו רואים שלא הועיל בתפלתו. – ובבעל הטורים, ואתחנן בגימטריא שירה, שאמר לפניו שירה כדי שישמע תפלתו (ספרי) ע"כ. וצריך ביאור הכוונה בזה, כי לפי פשוטו הלא ואתחנן היא תחנה ובקשה, היפוך ענין השירה, ומהו הקשר שביניהם.

וְלִכְן אמרו לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל, כי מתחלה יש למלא את השגתו בהכרת בוראו וגודל כחו, שהכל מושגח רק ממנו, שברא עולמו יש מאין, ומאז הוא מנהיג לכל הברואים, ועשה ועושה ויעשה לכל המעשים, הכל מושגח בהשגחה פרטית ממנו, ואין עוד מלבדו, ואז תוכל להיות תפלתו שלימה בכוונה, להפיל תחנתו לפני ה' בכל לבבו. ולהאמין שמעשי בני אדם תהוה, הם עושים מה שהטבע מחייבתו, אבל התוצאה מזה אם יתרפא או לא, זה תלוי בדעת עליון, ורק אחר שסיפר שבחו של מקום יוכל להתפלל.

*

וּמְצִינוּ כיוצא בה בהימים שאנו עומדים בהם כעת, דאיתא במשנה (תענית כו:) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים ע"כ. ובגמרא (שם ל:) ט"ו באב מאי הוא, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר [דתניא (ירושלמי תענית ד-ז) כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר וישן בו שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים, וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן. ובשנת ארבעים שנה עשו, ולמחר עמדו כולן חיים, וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בחשבון החדש, חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בט"ו ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש מכוון, וכבר ארבעים שנה של גזרה נשלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום יום טוב] ע"כ.

וּכְנֵרָא בטעם שהכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, למה הוצרכו לכל הטירחא הלז לששים רבוא ישראל, הלא מתו רק ט"ו אלף, ויחפרו אחר כך בני ישראל קבר עבורם, ויקיימו מצות קבורת המת. והלא מצינו שמתו במגפה כ"ד אלף (במדבר כה-ט), ונקברו אחר כך כולם על ידי בני ישראל. אך רצה ה' שיודכבו ישראל למרק עונם שחטאו במרגלים, לשוב בתשובה שלימה על כל חטאותם, והזכרת יום המיתה, לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מביאה האדם לתשובה שלימה, על כן

אדם יבקשו רחמים מאת ה', ובקשתם משם את ה' אלקיך, אף על פי כן ומצאת, רק האחד מוצא, משום כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, שביקש והתפלל בכוונה הראויה, ועל כן השיג בקשתו ודפח"ח.

אֲבָל אכתי הדבר פליאה, איך יתכן שיורד למטה או עולה לגרדום, ונפשו נתונה בצרה עד גזירת דין מות, ועומד להתפלל ולבקש רחמים, ולא יכוין בתפלתו, וכי אטו בשופטני עסקינן, שמאמין בכח התפלה ולא יכוין בתפלתו. הלא הוא מוטל על ערש דוי במחלה שיש בה פיקוח נפש, או עולה לגרדום לדונו במיתה, ועומד ומתפלל על חייו, ואיך יתכן שלא יתכוין בתפלתו.

אָךְ הענין הוא, כי החולה הנמצא במקום שאין בו רופא, ואין בידו סממני רפואה, ולא נשאר בידו דבר להושיע רק לעורר רחמי שמים, בודאי שמתפלל בכל כוונתו. אבל החולה שהזמין לו רופא מומחה, והרופא מחזקו שרפואתו מוכנת, הוא ינתח אותו וימציא לו מזור למכאוביו. והחולה מרגיש עצמו מחוזק שבדרך הטבע יתרפא, אך יודע הוא כי אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר, הוא עדיין צריך להסכמה מן השמים על רפואתו, הוא מתפלל רק שמן השמים יסכימו ויסייעו להרופא במלאכתו, ובטחונו בה' הוא רק על מחצה שליש ורביע מה שאין ביד הרופא. ועל דרך זה בעולה לגרדום, והכין לו עורך דין מופלג, שיש לו היכרות רב עם השופט, הוא משים רוב בטחונו על השתדלותו, ומבקש רחמי שמים רק על חלק הצלחתו. ותפלה זו אינה 'שלימה', כי משותף גם כח אחר, שבוטח במקצת על השתדלותו, ואין זה תפלה שלימה.

וְעַל זה אמר הכתוב, ובקשתם משם את ה' אלקיך, יתכן שרבים מבקשים על ישועתם, אבל לא מכל אחד מתקבל תפלתו, ומצאת בלשון יחיד, רק האחד מוצא. ואמר שזה תלוי כי תדרשנו 'בכל' לבבך 'ובכל' נפשך, כאשר כל לבבו ונפשו דורש את ה', ולא בוטח על שום סיבה אחרת, אלא עושה השתדלותו שהתורה מחייבתו, אבל מקיים השלך על ה' יהבך, שהכל לגמרי תלוי ביד ה' למעלה.

ההפכים. על כן צריך להתפלל על זה, ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך, פירוש להיות לבי נשבר ונדכה בסידור תפלה על צרכי המרובים, ואני צריך לסדר שבחך קודם על ידי עוז וחדוה, על כן נא עזרני על זה ופתח שפתי שאגיד תהלתך וכו'. וכן משה רבינו שעמד להתפלל על צרה גדולה זו שלא יזכה לכנס לארץ הקדושה ולראות הדר הטוב והלבנון, היא שברה לבו עד שלא עצר כח לסדר שבחו מתוך שמחה, עד שהתפלל תחלה ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור, שהתחנן שיזכהו ה' לאמור, על דרך ה' שפתי תפתח כנ"ל, ולאמור נמי לדורות הבאים שיתפללו בעת צרה ה' שפתי תפתח ע"כ.

ובזה מובן מה שרימוז בבעל הטורים, ואתחנן בגימטריא שירה, שהתחנן לה' שיפתח פיו לתפלתו, לסדר שבחו מתחלה בשירה ובזמרה, ורק אחר כך יוכל לסדר גם תפלתו. ובאמת כי גם עצם התפלה שמתחנן ומבקש בקשותיו, הרי היא חלק מעבודת קונו שיש לעשותה בשמחה, וכמו שנאמר (דברים כח-מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, וצריכה התפלה להיות שני הפכים בנושא אחד.

ונראה לבאר בזה הכתוב (תהלים ק"ב) עבדו את ה' בשמחה, בואו לפניו ברננה. ולכאורה הוי ליה להקדים בואו לפניו ברננה, וכאשר עומדים לפניו אז עבדו את ה' בשמחה. ועוד למה שינה שמתחלה הזכיר שמחה ושוב אמר רננה. אך לפי מה שנתבאר, הענין הוא, כי תפלת השמונה עשרה היא עמידה לפני המלך, ולכן דיני הפסק בתפלה חמורה מדהפסק בפסוקי דזמרה ומברכות קריאת שמע (ש"ע א"ח סימן קד). וקודם תפלת שמונה עשרה יש לסדר מתחלה שבחו של מקום, שנאמרה בשמחה ושירה וזמרה. ולכן אמר מתחלה, 'עבדו את ה' בשמחה', דהיינו סידור שבחו של מקום קודם התפלה. ושוב 'בואו לפניו ברננה', יתפלל תפלתו ברננה, שזהו שם משותף על שמחה ובכיה יחד, כי רנה היא לשון שמחה, וגם לשון בכיה, על דרך קומי רוני בלילה לראש אשמורות (איכה ב"ט). כי התפלה צריכה להיות כבר משולבת משברון לב ושמחה יחד.

*

נצטוו כולם לחפור קבריהם, להיות הציור לנגד עיניהם שהם כבר שוכבי קבר, ובוזה תהא תשובתם שלימה. [וכמו שפירש הרד"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זצ"ל בפרשתנו, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום (ד-ד). כי הרוצה להיות דבוק בה', יצייר לעצמו תמיד כי 'חיים כולכם היום', כי יתכן שרק היום הם חיים, היום כאן ולמחר בקבר, ושוב יום אחד לפני מיתנתך ע"כ]. ומה גם שלא כולם מתו אלא אחד מארבעים, והיה כל אחד מתפלל בקברו מעומק הלב, שהוא יהיה מאלו שישמעו למחר הכרוז הבדלו חיים מן המתים, וישאר עוד בחיים.

והנה בשנה האחרונה לא מת אחד מהם, וכולם עמדו. וראיתי בשם בעלי המוסר הטעם בזה, למה הם דייקא זכו לחיות ונתבטל מהם הגזירה. כי ההבדל ביניהם לבין הקודמים היתה, כי בהיות שראו בכל שנה שרובא דרובא של השוכבים היו קמים, ורק ט"ו אלף מהם מתו, אם כן בכל שנה כאשר שכבו בקברים לא היתה תפלתם שלימה לתלות עיניהם רק בחדשי ה', שהרי ראו שרק מיעוט מהם מתים, ואולינן בתר רובא שהם לא יהיו מהמתים. אמנם הט"ו אלף האחרונים היה ברור להם שהם לא יקומו, ואין שום סיכוי שישארו, ותלו כל בטחונם רק בה', והמתפלל תפלה שלימה בכוונה נענה, על כן זכו שנתקבל תפלתם, ועמדו כולם חיים ע"כ.

*

והנה בפנים יפות (בפרשתנו) פירש, ואתחנן אל ה' בעת ההוא 'לאמור', שהתחנן שיפתח פיו לאמור, על דרך ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך (תהלים נא-יו). ובדרשות חתם סופר (ו' אב שלג:) כתוב להוסיף בביאורו, כי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל, ולזה צריך עוז וחדוה ושמחת לב. והנה המתפלל מתוך צרה וכאב לב ומסדר עניניו מה שהוא צריך, ומה שהציבור דור עני צריכים, הרי לבו נשבר ונדכה, וכן צריך להיות להתפלל בלב נשבר ונדכה, נמצא הם שני הפכים בנושא אחד, שאינם בכח ויכולת אדם, כמו שאמר שלמה המלך (קהלת ג-א) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, ומנה שם על זה שמונה ועשרים עתים (שם ג-ד) עת ספוד ועת רקוד וכו', כי לכל זמן וחפץ, ואי אפשר לערב שניהם בעת ורגע אחד, לולי הקב"ה עוזרו, שיכולת יתברך שמו על

והנה חז"ל אמרו (אבות דרבי נתן פרק ו'), מזה היה תחלתו של רבי עקיבא, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זה, אמרו לו המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו עקיבא אי אתה קורא (איוב יד-ט) אבנים שחקו מים. מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו, מזה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה, הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות, אמר לו רבי למדני תורה, אחו רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח, כתב לו אלף בית ולמדה, היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה ע"כ. ולכאורה צריך ביאור במה נתפעל מראייתו שאבן שחקו מים, שמצא בזה עידוד לילך ללמוד תורה.

ועל דרך זה הוא גם בתפלה, כאשר מדת הדין מתנוחה, והאדם נמצא בצרה, כל תפלה ותפלה פועלת להמתיק קצת הגזירה ולרכך את מדת הדין. ובריבוי התפלות יומתק הדין לגמרי ויומשך ישועה. וכמו שכל טפה של מים העובר על האבן שוחק ממנה קצת, כן היא כל מלה של תפלה. וכמו כן בצרתן של הכלל ישראל בגלותם, שזה כאלפיים שנה מתחננים ומבקשים על הגאולה, אין שום תפלה שהיתה לריק, אלא ברבות הימים נראה איך כל טפה ומלה של תפלה עשתה פעולה. וזהו על דרך עיר שיש לה חומה, למנוע האויבים מליכנס, והם מכים בקרדומות עליה לנותצה, שכל הכאה והכאה מחליש יותר את בנין החומה, עד שבסופה הכאה האחרונה מנתצה לגמרי.

ונראה כי הנה על האבן הזו עברה אלפי מליונים טיפות מים במשך כמה שנים, עד שנחקק בהאבן בית קיבול. וכמובן שכל טיפה וטיפה היתה נצרכת לזה עד שנגמרה החקיקה, מהטיפה הראשונה עד האחרונה. וכל טיפה עשתה פעולתה לרכך ולהעביר נקודה דקה מן הדקה עד שהטיפות האחרונות גמרוה לעשותה כלי. וכמו כן היא בהתורה, כל מלה שבתורה שאדם לומד מעדן את האדם ומחדד את מוחו לאט לאט עד שמגיע לכתרה של תורה. וכל מה שאדם לומד, אינה רק הוספת עוד ידיעה בתורה, אלא זהו מכשירו לסתת את השגתו יותר ועוד יותר בתורה, וכל נקודה שבתורה היא טיפה המטפטפת על לבו ומוחו להכשירו. והתועלת ממנה לא ניכרת מיד ביומו ולא בחודש ושנה, אבל אחר שנים של ישיבה באהלה של תורה, פתאום רואה איך שנשתנה השגתו והבנתו בתורה. ומזה למד רבי עקיבא למסור עצמו כולו לתורה, כי כל שעה ושעה שיוסיף בלימודו, יתחדד מוחו ושכלו עוד יותר. ולא יתיימש כאשר לא רואה הצלחתו תיכף, כאילו ימים הראשונים היו לריק, אלא הם כמו האבנים ששחקו מים, שכל טפה וטפה עושה פעולתה.

וזהו הענין שמשה רבינו הרבה בתפלה פעם אחר פעם, עד שהתפלל תקט"ו תפלות, ולבסופו אמר לו ה' רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. ולכאורה מה איכפת לה' אם יוסיף להתפלל, וכי מוכרח ה' לקבל תפלותיו, ולמה לא הפסיקו עד עתה מתפלותיו הרבים. ועל כרחק שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, אם כן ימשיך גם להלאה. אך בהיות שכל תפלה מחליש כח מדת הדין, ומשה רבינו הגיע כעת להכאה האחרונה להפיל חומת הברזל, ואם יוסיף עוד תפלה אחת יתבטל מדת הדין כנגדו, על כן ביקש ה' ממנו אל תוסף דבר אלי, כי אז אהיה מוכרח לבטל הגזירה.

ואם כן אדרבה מזה שאנו רואים איך הרבה משה בתפלה בעת צרה, וה' הוצרך להפסיקו שאל יוסף להתפלל, מזה אנו מכירין גודל כח התפלה, שאחר ריבוי התפלה מוכרח היא להתקבל, דאם לא כן למה נאמר לו אל תוסף דבר אלי. וזהו יאתחנן אל ה', התפללתי תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן, וה' הוצרך להפסיק אותי שלא אוסיף עוד תפלה אחת, שאז תפעול תפלתי להתבטל הגזירה, דבר זה היא הוראה לדורות שיהיו מרבים להתפלל בעת צרה, ובסופו תבוא התשועה.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' משה יעקב קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' חיים מאיר וויינער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למול טוב	מוה"ר ר' ליפא פוקס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו למול טוב
מוה"ר ר' יואל לאנדא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יוחנן אליעזר כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אייזיק גרינוואלד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב